

Klimasorg eller klimaskam? Psykologiserende klimakomposita som led i en social positionering

KIRSTINE BOAS & TINA THODE HOUGAARD

ABSTRACT

Siden 2018 er dækningen af klimanyheder steget i de danske medier. Brugen af ord med *klima* som første led følger samme mønster. Vi foreslår at kalde disse klimakomposita. I denne artikel identificerer vi de mest anvendte klimakomposita og kategoriserer dem i kategorierne: *positive tiltag*, *diskursiv kamp mellem aktivisme og skepsis* samt *psykologisering af følelser og tanker om klimaet*. Sidstnævnte er særligt interessant, da nye komposita inden for denne kategori for nylig er opstået. Eksempler herpå er *klimasorg* og *klimaskam*. Vi viser, at brugen af *klimabekymring* er faldende, mens den mere alvorlige *klimaangst* tager over. Nærlæsninger af eksempler på disse klimakomposita viser, at *klimasorg* anvendes til at positionere sig selv i en tilstand af håbløshed på vegne af klimaet og i opposition til dem, der sætter deres lid til håb for at redde jorden. Vi viser også, at *klimaskam* bruges både af grupper, der oplever følelsen, og af dem, der insisterer på ikke at føle skam (modsat *klimasorg*, som udelukkende bruges af dem, der føler den). Analysen viser således, at nogle klimakomposita kan fortolkes lokalt, så de stemmer overens med ens egen oplevelse og forståelse af klimaforandringernes alvor.

EMNEORD: klimadiskurs; komposita; medier; mentalt helbred

1 INDLEDNING

Klima har siden 1960'erne fungeret som et meget produktivt andetled i en række substantivsammensætninger, fx *arbejdsklima*, *bioklima* og *indeklima* (Jarvad 1999). Når man orienterer sig i det sproglige landskab anno 2025, vil man støde på en lang række relativt nye sammensætninger med *klima*- som førsteled. Det kunne være ord som *klimaforkæmper*, *klimaangst*, *klimamarch* eller *klimasorg*. Selvom disse ord giver det ellers abstrakte ord *klima* en mere konkret betydning, mangler en grundigere undersøgelse af udviklingen i ord med *klima*- som førsteled og af, hvor-

dan de kan kategoriseres. En analyse af, hvordan de bruges i praksis, er derfor nødvendig for at forstå deres funktion bedre.

I denne artikel arbejder vi ud fra en forståelse af ordet *klima* som ”de fremherskende vejrforhold med hensyn til temperatur, nedbør, fugtighed, lufttryk m.m. målt over en lang periode” (ODS), med den tilføjelse, at det primære fokus er på, hvilken betydning klimaets svingninger har for plantevækst og dyre- og menneskeliv. Det kan også kaldes for *makroklima* (i modsætning til *mikroklima* og *metaforisk klima*, fx politisk klima) og er et grundvilkår for mennesket i stil med fx tilgængelighed af vand og føde. Som mennesker er vi underlagt klimaets forandringer¹, hvad der gør det til et eksistentielt og meget omdiskuteret emne. Vi foreslår at kalde denne gruppe af ord, hvor *klima*- indgår som førsteled og henviser til *makroklima*, for *klimakomposita*.

Klimaet er en besværlig størrelse at forholde sig til, og det bliver ikke nemmere af, at debatten om klimaet indimellem forekommer decideret polariseret – dog ikke på niveau med fx i USA (Lind m.fl. 2023), og at der dermed er mange forskellige holdninger, følelser og interesser i spil. Artiklen udspringer af en undren over, hvilken rolle klimakomposita spiller i måden, hvorpå der bliver talt om klimaet, og den søger at give et indblik i en række overordnede tendenser i de danske mediers brug af klimakomposita. Vi undersøger, i hvilken udstrækning de nyopståede klimakomposita genfortolker hyperobjektet (Morton 2013) *klima* ved at integrere følelsesmæssige dimensioner, og om klimakompositaene således fungerer som et led i en positionering i forhold til klimadebatten (du Bois 2007). Vores hypotese er, at disse komposita er et resultat af en diskursiv udvikling, der afspejler de mangfoldige reaktioner på klimaforandringerne, og som forskellige sociale grupper med forskellige sociale positioneringer i forhold til klimaforandringerne har fortolket lokalt for både at kunne italesætte deres eget og andres forhold til og forståelse af klimaet.

Artiklen vil som det første introducere en teoretisk ramme for komposita og positionering og derefter redegøre for metoden anvendt i nærværende analyse. Vi bruger databasen *Infomedia* til at fremsøge konkrete eksempler

1 Vi har valgt at bruge ordet *klimaforandringer* til at italesætte de forandringer i klimaet, der bliver rapporteret om i disse år, fordi vi forsøger at forholde os objektivt til kompositaene. Trods kritik af ordets valør (jf. Klog på sprog 2023) vurderede vi, at klimaforandringer var det mindst værdiladede ord at bruge.

på klimakomposita i den danske offentlige debat fra 1990 til 2024. For at kunne undersøge vores hypotese følger derefter en række optællinger og analyser af henholdsvis udviklingen i den offentlige mediedæknings brug af klimanyheder og udviklingen i den offentlige mediedækning af klimakomposita, dvs. en undersøgelse af, hvilke komposita der har trendet mest i perioden 1990 til 2024, og hvordan disse kan kategoriseres. Til sidst dykker vi ned i den kategori, der indeholder de nyest tilkomne, de psykologiserende komposita, og analyserer en række eksempler på to af disse, *klimasorg* og *klimaskam*. Det gør vi for at opnå en forståelse af, hvordan forfatterne bruger disse som led i forskellige diskursive strategier og til at positionere sig selv i forhold til klimaforandringerne og klimadebatten.

2 BAGGRUND

Der kommer løbende mere fokus på miljø- og klimakommunikation i takt med, at vores forbrug stiger, og den økologiske krise udvikler sig (Eskjær 2021). Klimakommunikation er et relativt nyt genstandsfelt, indenfor hvilket flere har beskæftiget sig med at kortlægge, hvordan miljøet beskrives i medierne (fx Hansen 2018; Meier & Eskjær 2024). Eskjær (2019) viser en generel stigning i klimanyheder i danske medier frem mod 2018, med et peak i 2009 under klimatopmødet COP15 i København. Måden, klimanyheder udformes på, har ændret sig over tid. Dette diskuterer Meier og Eskjær i et korpusstudie af 32.000 danske nyhedsartikler fra 1990 til 2021. Generelt ser de over hele perioden, at, selvom syntaksen bliver mere kompleks (hvilket de mener er karakteristisk for public service-formidlere), bliver semantikken mere simpel, og brugen af pronominer, verber og adverbier stiger (Meier & Eskjær 2024). Klimanyhederne bliver således mere letlæselige og tilgængelige for en bredere læserskare. I både artikler og radioprogrammer er der ofte diskussioner af sprogbrug, der knytter sig til, hvordan vi taler om klimaet (Back 2023), og hvilke ord vi bruger til at beskrive følelser i forhold til klimaet (Klog på Sprog 2023). I afsnittet 'Klog på klimasprog' (10. november 2023, DR Lyd) diskuterer deltagerne, henholdsvis en klimapsykolog, en repræsentant for en miljøbevægelse og en sprogforsker, ordene *klimaangst*, *klimasorg* og *klimaskam* indgående med fokus på, om bestemt sprogbrug bidrager til mere klimahandling. I det pågældende afsnit forsøger panelet at opnå en større forståelse for motivationen til at bruge disse klimakomposita. I nærværende artikel vil vi forsøge at træde et skridt tilbage og se

på udviklingen af klimakomposita og på, hvordan de bruges som led i en positionering i klimadebatten. Der er, så vidt vi ved, endnu ingen sproglige undersøgelser af klimakomposita, selvom der hersker en bred offentlig interesse for at blive klogere på netop denne gruppe af ord. Dette videnshul vil denne artikel dermed forsøge at udfylde.

2.1 *Komposita*

Pragmatisk set er komposita at betragte som tekstbesparende konstruktionsvarianter (Køneke 1990: 161). Lejlighedssammensætninger eller bekvemmelighedskomposita fungerer i kraft af reference til en beskrevet/kendt kontekst og bruges for at undgå mere ordrige varianter (ibid.). Set grammatisk er komposita karakteriseret ved at bestå af et leksem, der er dannet af to eller flere selvstændige leksemer, hvor sidste del af kompositionen i reglen er kompositumets kerne og dermed regnes som mest betydningsfuld, når det gælder både semantisk indhold og grammatisk tilhørsforhold. De(t) øvrige foranstående led er bestemmende adled, og tilsammen kaldes den type ordsammensætning for *attributive sammensætninger* (Hansen & Heltoft 2011: 240). Adleddets funktion er at skabe en specifik kontekst for kerneleddet, det vil sige en specifikation af den semantiske relation mellem adled og kerneled, hvilket i reglen resulterer i en ny, sammensat betydning; der “etableres en ny kategori” (Hansen & Heltoft 2011: 242). Til eksempel er det at fornægte klimaets ændringer ikke helt det samme som at være klimafornægter, fordi sidstnævnte implicerer en positionering som én, der nægter at acceptere klimaets ændringer eller, at ændringerne er menneskeskabte, dvs. som medlem af en bestemt samfundsmæssig eller klimapolitisk gruppering.

Komposita indeholder rent semantisk noget mere end summen af de elementer, de er udgjort af, fordi netop relationen mellem adled og kerneled er helt central for forståelsen. De udgør en begrebsmæssig helhed, hvis betydningsindhold ikke altid uden videre kan udledes af de enkelte bestanddeles betydning, hvad Hansen og Heltoft benævner leksikaliserede komposita (Hansen & Heltoft 2011: 244). Selv om “[p]roblematikken, som er forbundet med skelnen mellem forskellige typer komposita og deres inddeling, [ikke er] ny” (Szubert 2010: 163), peger vi her kun på nogle af diskussionerne. I sin behandling af komposita skriver Tøgeby om substantivkomposita, at “[h]vis begge led i kompositummet er

substantivrødder, er førsteled som regel en omstændighedsangivelse, fx sted, materiale, formål eller resultat, [...] i forhold til andet led” (Togeby 2003: 28). Mens Togeby således peger på fire relationer, fremsætter Levi ni semantiske relationer: CAUSE, HAVE, MAKE, USE, BE, IN, FOR, FROM, ABOUT (Levi 1978: 76 ff.), det vil sige, at det første led henholdsvis forårsager, ejer, laver, bruger, er, er placeret i, er til for, kommer fra eller handler om det andet led. Hansen og Heltoft opererer ligeledes med adskillige semantiske rollerelationer, fx subjekt, objekt, lokativ og intention (Hansen & Heltoft 2011: 244). Ved at anvende en kombination af Hansen og Heltoft og Levis semantiske relationer kan vi undersøge, hvordan betydningen af komposita varierer afhængigt af, om vi ser klimaet som den aktive faktor, der forårsager noget, fx krise eller angst, eller som det passive emne, som noget handler om, fx en march eller en strategi. Dette hjælper os med at forstå de forskellige måder, hvorpå disse komplekse nominalsammensætninger bruges og fortolkes.

2.2 Positionering

Med henblik på at give et bud på, hvorfor forskellige klimakomposita bruges, vil vi trække på John du Bois’ (2007) teoretiske ramme for *stancetaking*; på svensk har det været kaldet ‘standpunktmarkering’ (Karlsson 2006), men vi vil fremover kalde det ‘positionering’ (jf. Mortensen 2012: 71). Du Bois identificerer tre centrale elementer i det, han kalder en *stance triangle*. Man kan identificere, hvem der positionerer sig, hvad de positionerer sig i forhold til, og hvilke eksisterende standpunkter de positionerer sig i forhold til (du Bois 2007: 163–169). Når man har disse tre elementer på plads, kan man sige noget om, hvordan et individ eller en gruppe forholder sig til et givent emne. Sidstnævnte element refereres også ofte til som *alignment* (Heritage & Raymond 2005; du Bois 2007: 144; Kiesling 2019). Du Bois’ *stance triangle* er eksempelvis blevet brugt til at identificere epistemisk positionering (hvor sikker man er i sin sag) i online debatter om klimaet (Biri 2022) og til diskursanalyser af positionering i den engelske nyhedsdækning af klimaet (Zhang & Jocuns 2023). Vi vil bruge du Bois’ elementer i en positionering til:

1. At undersøge, hvordan brugerne af bestemte klimakomposita positionerer sig i klimadebatten.

2. At identificere, præcist hvad de pågældende klimakomposita forholder sig til. Med andre ord, er klimaet enten noget, der forårsager noget for menneskene (fx *klimadepression*, hvor klimaet har agens og forårsager depression), noget, som menneskene forholder sig til (fx *klimatopmøde*, hvor nogen holder topmøde om klimaet, som dermed er middelbart objekt), eller noget, som mennesker gør noget ved (fx *klimabenægter*, hvor klimaet er objekt for nogens benægtelse).
3. At identificere, om brugen af et bestemt kompositum kan være et udtryk for en positionering i forhold til en eksisterende position eller diskurs i samfundet. Konkret vil vi undersøge, hvorvidt og hvordan de psykologiserende komposita bruges positionerende på en refleksiv måde ('jeg føler klimaskam'; 'jeg er i klimasorg') eller en interaktiv måde ('du skal føle klimaskam'; 'du skal føle klimasorg').

Disse spørgsmål vil danne rammen om dele af analysen og diskussionerne i undersøgelsen. Vi vil identificere, hvordan flere aktører positionerer sig gennem deres brug af klimakomposita.

3 METODE

3.1 *Analysens opbygning*

I denne artikel undersøger vi fremkomsten af og udviklingen i en række klimakomposita. For at gøre dette laver vi en skalerbar læsning (Jensen et al. 2024), der kombinerer kvantitative optællinger med kvalitative analyser. Først foretager vi kvantitative optællinger af klimakomposita i *Infomedias* database, og derefter analyserer vi udvalgte komposita i nyhedsartikler. Indledningsvis optæller vi, hvor mange gange ordet *klima* forekommer i danske medier i perioden 1990–2024 for at vurdere udviklingen i omtalen af klimaet. Tidsperioden er valgt, da *Infomedias* har indsamlet materiale i denne periode. Herefter identificerer vi udviklingen i komposita, undersøger, hvilke komposita der er mest brugt, og foreslår en kategorisering af disse. På baggrund af optællingerne og kategoriseringen undersøger vi udviklingen af brugen af psykologiserende komposita i danske medier. Afslutningsvist analyserer vi, hvordan psykologiserende komposita bruges i sociale positioneringer.

3.2 Infomedia

Vi anvender den digitale danske database *Infomedia* til at søge i indhold fra alle danske medier (*Infomedia* 2025). Siden 1990'erne har *Infomedia* registreret danske nyhedsmedier – men ikke fx sociale medier (Eskjær 2019: 12). *Infomedia* har en række søgefunktioner, der blandt andet gør det muligt at afgrænse en tidsperiode og søge efter specifikke ord. *Infomedia* giver desuden muligheden for, at man slår alle enslydende overskrifter sammen, så gentagelser fra medier, der videreformidler nyheder fra eksempelvis Ritzau, ikke skævvrider optællingerne. Endelig har vi benyttet *Infomedias* mulighed for at sætte en asterisk (*) efter et søgeord, hvilket betyder, at den vil medtage alle bøjninger af og endelser på ordet.

3.3 Optællinger

Vi har foretaget forskellige optællinger i *Infomedias* database baseret på et omfattende artikelmateriale. Analysen i figur 1 dækker perioden 1990–2024. Vi søgte på denne periode i al *Infomedias* mediemateriale efter mediehistorier, hvor ordet *klima* indgår (n=1.218.687). For at beskrive den overordnede tendens søger vi i 1-års intervaller (fx 01/01/1997–31/12/1997). Det skal dog bemærkes, at *klima* også kan forekomme i sammenhænge som ”politisk klima” eller ”indendørs klima”, og figur 1 skal derfor læses med det forbehold. De følgende optællinger i artiklen fokuserer på klimakomposita. Når vi sammenholder disse optællinger, triangulerer vi vores resultater og styrker på den måde undersøgelsens validitet (Golafshani 2003). Hvis en tendens fremgår af alle optællinger, tyder det på, at der er tale om en reel udvikling. Optællingen i figur 2 dækker ligeledes perioden 1990–2024 og undersøger udviklingen i brugen af leksemet *klima*- som førsteled i sammensatte ord i alle medier, igen i 1-årige intervaller (n=572.417). Vi er interesserede i egentlige komposita og har derfor udelukket følgende afledninger og bøjninger: *klimaet*, *klimas*, *klimaer*. Vi har også udelukket ord med klimaks-semantik, fx *klimakteri**, *klimaks* og *klimasch**. Optællingen af psykologiserende klimakomposita i figur 3 er lavet ved at søge på bestemte søgeord (fx *klimabekymr**) i 1-årige-intervaller. Alle disse optællinger er blevet normaliseret. Vi har desuden optalt brugen af de mest populære klimakomposita i perioden 1990–2024 (tabel 1).

3.4 Normalisering

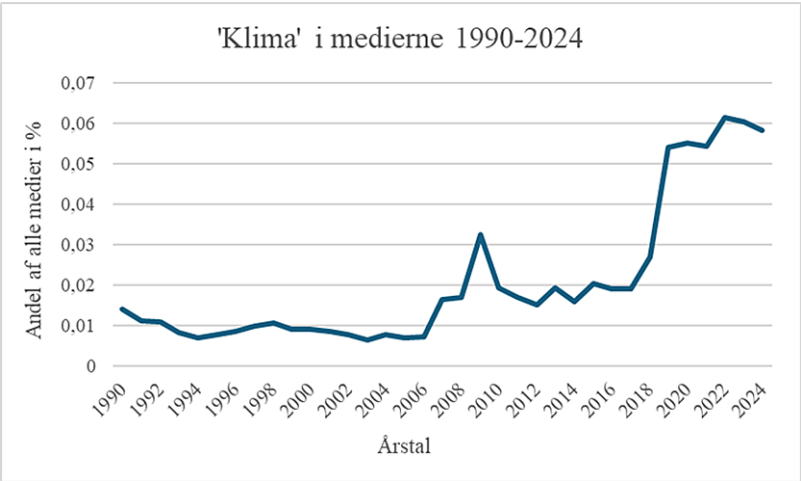
For at sikre sammenlignelighed i vores optællinger har vi normaliseret optællingerne. Vi har bedt *Infomedia* registrere antallet af artikler, hvor ordet *og* indgår, og brugt dette antal til at normalisere for hvert 1-årigt interval. Vi valgte ordet *og*, da det med stor sandsynlighed optræder i alle artikler. Artikler, hvor ordet *og* ikke forekommer, indgår således ikke i de data, vi har anvendt til normaliseringen. Optællingerne er lavet i 1-årige intervaller, da denne inddeling giver et overblik over udviklingen i brug af klimakomposita. Normaliseringen er lavet ved at dividere antallet af hits i et givent år med antallet af artikler, hvori *og* optræder i samme år. Vi dividerer således antallet af artikler, der indeholder *klima*-med antallet af artikler, der indeholder *og*. Denne metode gør det muligt at sammenligne resultaterne fra år til år i perioden 1990–2024.

4 ANALYSE

Ved at søge på, hvor mange gange ordet *klima* har figureret på tværs af alle danske medier tilgængelige i *Infomedias* database, kan vi se, at der i 2009 er en stigning i ordets tilstedeværelse i medierne². Det antager vi, hænger sammen med, at Danmark i 2009 var vært for klimatopmødet COP15. Topmødet kan kaldes et *triggerevent*, dvs. en begivenhed, som fanger mediernes interesse (Eskjær 2019: 7). Desuden ses det tydeligt i figur 1, at der efter 2018 atter er en markant stigning i dækningen af nyheder og historier, som italesætter klimaet. Vi kan ikke med sikkerhed sige, hvorfor klimaet generelt fylder mere i mediernes dagsorden efter 2018, men det år var der flere ekstreme vejrhændelser verden over; flere af dem kom tæt på Danmark ved at finde sted i Europa (Herring et al. 2020), og 2018 viste sig at være det næstvarmeste år i Danmark siden 1873 (Cappelen 2019). Klimaet fyldte så meget hos danskerne, at det kom til at figurere højt på den politiske dagsorden og foranledigede, at Folketingsvalget i 2019 i folkemunde blev døbt “klimavalget” (Hansen & Stubager 2021). Her angav hele 55 % af vælgerne klimaet som det vigtigste for politikerne at fokusere på (Øyen 2021). Samme år lavede unge landet over klimarelaterede *Fridays For Future*-demonstrationer inspireret af den unge klimaaktivist Greta Thunberg.

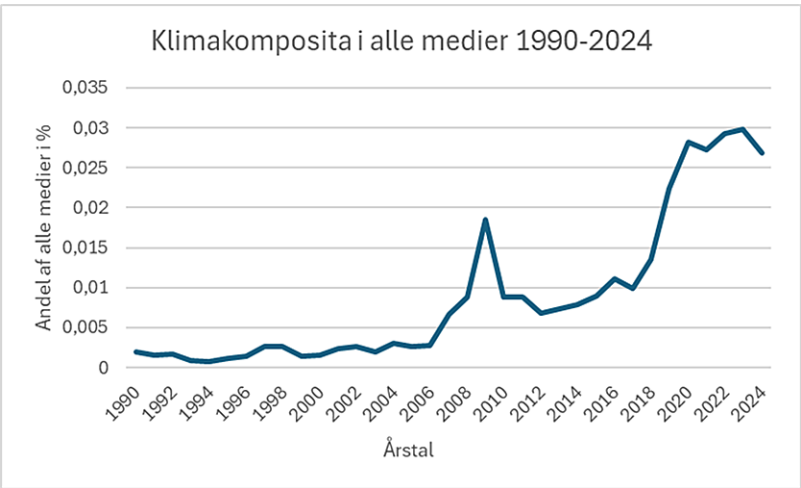
2 Hvor Eskjærs søgestreng lyder ”klimaforandring* OR global* opvarmning” (2019: 12), søger vi bredere på ordet klima* i denne optælling.

FIGUR 1: GRAFEN VISER TENDENSEN FOR BRUG AF ORDET *KLIMA* I ALLE MEDIER I PERIODEN 1990–2024. TENDENSEN ER NORMALISERET MED ALLE ARTIKLER I HVERT TIDSINTERVAL.

Vi har ligeledes optalt det samlede antal gange, en artikel med et kompositum med *klima*- som førsteled er brugt i perioden 1990–2024 (figur 2).

FIGUR 2: GRAFEN VISER TENDENSEN FOR BRUGEN AF KLIMAKOMPOSITA I MEDIERNE I PERIODEN 1990–2024. TENDENSEN ER NORMALISERET MED ALLE ARTIKLER I HVERT TIDSINTERVAL.

Når vi sammenligner figur 1 og 2, ser vi to umiddelbart ens tendenser.

Klima som emne udbredes i stigende grad, og brugen af klimakomposita i de danske medier følger samme mønster. Man skal dog være opmærksom på y-aksen, når man aflæser disse grafer. Den viser, at artikler, hvor klimakomposita bruges, er cirka halvdelen af de gange, offentlige medier skriver om klima. Det er mere, end vi umiddelbart forventede, og denne graf motiverede os yderligere til at se nærmere på brugen af de forskellige typer klimakomposita.

4.1 Klimakomposita

Langt de fleste komposita i datasættet refererer til *klima* i betydningen ’makroklima’ – i modsætning til ’indeklima’ (’mikroklima’) eller ’politisk klima (metaforisk anvendelse). I nedenstående tabel ses en oversigt over de mest brugte komposita siden 1990 med en angivelse af antal forekomster i alt kombineret med vores bud på den semantiske relation mellem adled og kerneled for hvert enkelt kompositum i henhold til Hansen & Heltoft (2011).

TABEL 1: TABELLEN VISER DE MEST TRENDENDE KLIMAKOMPOSITA I PERIODEN 1990–2024

Oversigt over mest brugte komposita i årene 1990–2024		Semantisk relation
Klimaforandring	149.155	Subjekt/prædikat
Klimavenlig	83.622	Objekt
Klimatopmøde	63.335	Objekt
Klimamål	53.494	Objekt
Klimakrise	51.021	Objekt/subjekt
Klimaminister	47.611	Objekt
Klimapolitik	39.433	Objekt
Klimaændring	35.555	Subjekt/prædikat
Klimaproblem	24.975	Objekt/subjekt
Klimakamp	24.059	Objekt
Klimaforsker	15.725	Objekt
Klimaaktivis*	15.419	Objekt
Klimaløsning	11.688	Objekt
Klimakatastrof*	9.188	Objekt
Klimamålsætning	6.329	Objekt

Klimasynd	6.116	Objekt
Klimaafgift	5.759	Objekt
Klimagevinst	5.471	Objekt
Klimaskep*	4.306	Objekt
Klimatrus*	3.119	Subjekt/objekt
Klimaforkæmp*	3.062	Objekt
Klimatosse	3.033	Subjekt/objekt
Klimaløfte	2.080	Subjekt/objekt
Klimaangst	1.938	Subjekt
Klimamarch	1.927	Objekt
Klimabekymr*	1.746	Subjekt
Klimapositiv	1.222	Objekt
Klimabenægt*	1.193	Objekt
Klimafornægt*	986	Objekt
Klimahysteri	969	Subjekt/objekt
Klimaprotest	737	Objekt
Klimabekymre	733	Subjekt
Klimakriti*	712	Objekt
Klimakollaps	695	Subjekt
Klimakaos	471	Subjekt
Klimaskam	466	Objekt
Klimafanati	325	Subjekt
Klimafrygt	321	Subjekt
Klimadepr*	291	Subjekt
Klimarealis*	276	Objekt
Klimafiasko	263	Objekt
Klimasorg	254	Subjekt
Klimahåb	253	Subjekt

Når der dannes et kompositum med *klima-* som forstedel, sker det ikke overraskende stort set altid som en sammenføjning af to substantiver, men der forekommer dog også eksempler på en sammenføjning af substantiv og adjektiv, fx *klimabekymret* og *klimakritisk*.

Forskellige tendenser kan læses ud af dannelsen og brugen af forskellige komposita. Det mest anvendte kompositum i perioden 1990–2024 er *klimaforandring*, der bruges næsten dobbelt så frekvent som nr. 2 på listen over mest brugte klimakomposita (*klimavenlig*). Det lignende ord *klimaændring* har kun kvart så mange forekomster og kommer på sjettepladsen. Selvom der er debat om, hvilke konsekvenser det har at bruge et ord frem for et andet (jf. Klog på Sprog 2023), er det tydeligt, at der er sket en sproglig konventionalisering af *klimaforandring* som det ord, langt de fleste anvender som en generel betegnelse for voldsomme ændringer i klimaet. Alligevel kan man indvende mod ordet *klimaforandring*, at kerneleddet konnoterer noget positivt og dermed nedtoner alvoren, jf. avisen *The Guardians* udmelding om at erstatte det med ordet *klimakrise* i stedet for (Back 2023). I den mere kuriøse ende kan nævnes, at kompositummet *klimasex* kun optræder i medierne i 2009 (25 artikler), fordi det refererer til den daværende debat om øget prostitution i forbindelse med klimatopmøder.

Der er flere indikationer på en polarisering i debatten. Klimakompositaene *klimasynder* og *klimaskeptiker* er ifølge *Den Danske Ordbog* (DDO) begge kendt siden 1997, mens ordene *klimafor nægter* og *klimabenægter* senere kom til i henholdsvis 2006 og 2007. Hvis dette kan læses som en diskursiv udvikling, tyder det på en forstærkelse af den mistroiske og tvivlende holdning til klimaforandringerne til decideret benægtelse, hvad der kan læses som et udtryk for en stigende polarisering op gennem nulterne. *Klimatosse* er kendt siden 2005 (Andersen 2020), men blev for alvor udbredt, da Pia Kjærsgaard brugte det nedsættende om klimaaktivister. Efterfølgende fik ordet stor udbredelse som en markering af afstandtagen fra Pia Kjærsgaard og Dansk Folkeparti (Andersen 2020), og det blev i radioprogrammet *Klog på Sprog* kåret som årets ord i 2019. Endelig kan en anden interessant tendens ses i de mange nye ord, der knytter klima til mental sundhed: *klimaskam*, *klimaangst*, *klimabekymret/-ing*, *klimafrygt*, *klimadepression*, *klimahysteri* og *klimasorg*. Ordene og deres udbredelse afspejler en almen opfattelse af, at klimaforandringerne kan medføre stigende og alvorlige bekymringer, der er specielt udtalt hos unge mennesker (Jessen et al. 2023). Ligesom ordene er opfattelsen af nyere dato og kan dermed ses som et eksempel på, hvordan sprog spejler den samfundsmæssige udvikling, hvad der uddybes senere i artiklen.

4.1.1 Semantisk kategorisering

Vi har foretaget en overordnet semantisk gruppering af kompositaene, der viser, at de fordeler sig i tre overordnede grupper:

TABEL 2: KATEGORISERING AF DANSKE KLIMAKOMPOSITA

1	Positive tiltag	-løfte, -løsning, -positiv, -håb, -venlig, -topmøde, -mål, -gevinst, -minister, -politik, -målsætning, -forsker, -afgift
2	Diskursiv kamp mellem aktivisme og skepsis	-forkæmper, -protest, -aktivist, -aktivisme, -march, -kamp, -forandringer, -ændringer, -krise, -problem, -katastrofe, -trussel, -kollaps, -kaos, -fiasko, -synder, -tosse, -fanatisme, -benægter, -fornægter, -skeptiker, -realist, -kritik
3	Psykologisering af følelser og tanker om klimaet	-angst, -bekymring, -frygt, -depression, -sorg, -hysteri, -skam

En gruppering af disse 43 komposita i tre kategorier vil uvægerligt medføre, at nogle af de inkluderede ord ligger i periferien af gruppen, for burde ord som *klimatosse* og *klimafanatisme* placeres sammen med de psykologiserende komposita som udtryk for, at klimaengagementet kan tage overhånd og blive psykisk problematisk, eller sigter de mere på at positionere nogle mennesker som ensidige og hyperengagerede i deres tilgang til klimadiskussionen? Man kan også diskutere, om det at have en klimapolitik og en klimaminister er særskilt positivt, men det er i hvert fald et tegn på, at klimadebatten tages seriøst. Enkelte ord er ikke indplaceret i skemaet, fx *klimazone* og *klimabælte*, der betegner områder på jorden, hvor klimaet er nogenlunde ens, fx zoner for tempereret klima.

De komposita, der indordnes under positive tiltag, inkluderer henholdsvis politiske og administrative tiltag og noget, der i reglen vurderes som ønskeligt og gavnligt (fx at finde en løsning, at håbe, at være venlig etc.). Denne positive vinkel ville for nogle også kunne ses i forhold til gruppe to, der zoomer ind på, hvordan engagementet i klimaspørgsmålet kommer til udtryk på en aktivistisk måde, dvs. gennem kamp, protest, march etc., men det at forsøge at sætte dagsordenen for diskussionen om klimaets status og fremtid er en kampplads. Det afspejles meget tydeligt i denne anden store gruppe af komposita, hvor der udspiller sig en diskursiv kamp af mere ontologisk art, dvs. hvor klimaets større forandringer omtales på mange forskellige ikke-neutrale

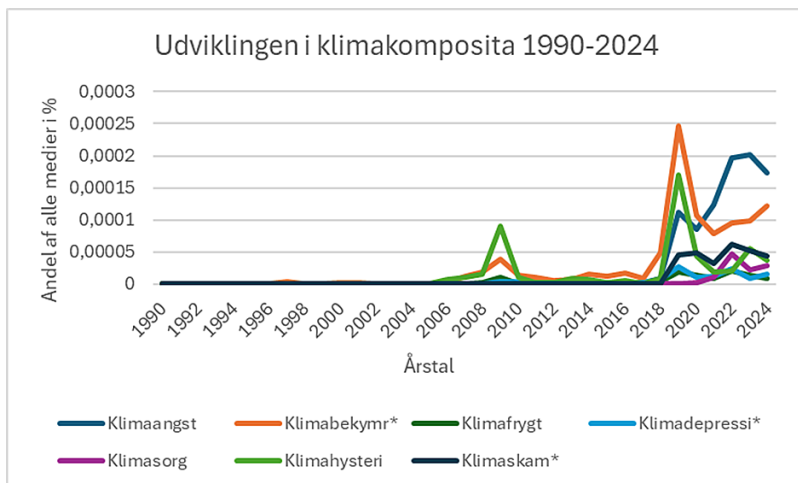
måder. Disse italesættelser udarter sig som et kontinuum dels fra positionen *klimaforkæmper* og *klimaaktivist* over *klimarealist* og *klimaskeptiker* til *klimabenægter*, dels fra at se det som *forandringer* eller *ændringer* over det at bruge ord som *krise* eller *problem*, dvs. noget, der går over eller kan løses, til at omtale det som en *trussel*, en (global) *katastrofe*. Selvom det naturligvis er en debat med mange nuancer, bliver debatterne ofte beskrevet som nogle, der befinder sig i to lejre, aktivisterne og kritikerne. Sidste gruppering beskrives ofte som *skeptikere* eller decideret *fornægttere*, dvs. nogen, der benægter, at klimaets forandringer er et (menneskeskabt) problem.

Endelig er der siden slutningen af nullerne dukket en ny kategori af komposita op, hvor klimaspørgsmålet omtales som et psykologisk dilemma, der kan forårsage både angst, depression og skam. Denne tendens til at psykologisere og internalisere klimaspørgsmålet kan ses som en italesættelse af det, der i begyndelsen ansås som en samfundsmæssig udfordring, som et individuelt problem, dvs. noget, hvert enkelt menneske skal forholde sig til og handle på. Denne udvikling uddybes i det følgende.

4.1.2 Udviklingen i komposita i kategorien 'Psykologisering af følelser og tanker om klimaet'

Under vores screening af kompositaene på *Infomedia* bemærkede vi den tendens, at flere af kompositaene i kategorien 'Psykologisering af følelser og tanker om klimaet' for alvor har vundet indpas i de danske medier efter 2018. Figur 3 viser, at brugen af flere af de psykologiserende klimakomposita netop på dette tidspunkt stiger markant (*klimabekymring*, *klimahysteri*, *klimaangst*), samtidig med at nye klimakomposita kommer til (*klimaskam*, *klimasorg*, *klimadepression*). Også *klimafrygt* stiger, men ikke i samme grad.

FIGUR 3: GRAFEN VISER UDVIKLINGEN I DE SYV KLIMAKOMPOSITA VI HAR IDENTIFICERET I KATEGORIEN 'PSYKOLOGISERING AF FØLELSER OG TANKER OM KLIMAET'. UDVIKLINGEN VISER EN STIGNING I FLERE KOMPOSITA OG EN TILKOMST AF NYE KOMPOSITA EFTER 2018.

Fremkomsten og frekvensen af de nye klimakomposita viser, at den alvor, der er forbundet med individets forståelse af klimaforandringernes konsekvenser for menneskene og klimaet selv, intensiveres, og at individets psykiske påvirkning fra klimaforandringerne bliver større. *Klimahysteri* peger på en hysterisk reaktion på klimaforandringerne – altså som en psykisk uligevægtig reaktion. I flere eksempler i vores screening blev dette ord brugt i en klimarelateret diskussion for at få en debattør til at fremstå usaglig og urealistisk i et forsøg på at tale klimaets sag (se Lindum 2023). *Klimahysteri* var meget populært omkring klimavalget i 2019, hvorefter brugen af det faldt. Brugen af det er begyndt at stige igen de seneste år. Brugen af *klimabekymring* dalder, i takt med at *klimaangst* stiger markant i samme periode. Brugen af *klimafrygt* stiger også en smule. *Bekymringer* associerer man umiddelbart til hverdagslivet, hvorimod *angst* er en alvorlig psykisk diagnose. Det nye kompositum *klimadepression* kobler ligeledes den psykiske diagnose, *depression*, med klimaforandringerne. *Sorg* er endnu ikke en anerkendt diagnose på samme måde som *depression* og *angst*³, men når en følelsesmæssig reaktion på

3 Men sorgforstyrrelse som lidelse er med i den nye diagnoseliste ICD-11 over psykiske sygdomme, jf. <https://psykiatrifonden.dk/diagnoser/sorgforstyrrelse>

klimaforandringer er sorg, vækker det også associationer til at sørge over en afdød, hvilket ligeledes vidner om, at klimaforandringerne forstås som yderst alvorlige med eksistentielle konsekvenser og smertelige og vedvarende følelser som resultat. *Klimaskam* er blandt de nyligst tilkomne komposita, og dette kompositum retter sig mod den skamfølelse, som opstår hos dem, som ikke synes at leve klimavenligt nok. I næste afsnit vil vi demonstrere, hvordan *klimaskam* og *klimasorg* bruges til positionering i forhold til forskellige holdninger til klimaforandringerne.

4.2 De nye klimakomposita: Psykologisering af følelser og tanker om klimaet

I dette afsnit undersøger vi gennem kvalitative sproglige analyser, hvordan de nytilkomne komposita *klimasorg* og *klimaskam* bruges i forhold til forskellige positioner i klimadebatten. Vi har under vores søgninger i *Infomedia* orienteret os i de artikler, som havde hits på disse klimakomposita, og har fundet eksempler, som vi vurderer er repræsentative for måden, hvorpå danske nyhedsmedier italesatte henholdsvis *klimasorg* og *klimaskam* i perioden. Vi analyserer uddrag fra *Infomedias* database, der dækker skriftlige eksempler fra aviser, ugeblade og webkilder. Vi har dermed ikke eksempler med fra ungdomsorganisationers egne hjemmesider eller opslag på sociale medier, men vi kan kun opfordre til, at analysen af brugen af disse komposita på sigt udvides med sådanne undersøgelser.

Kompositaene *klimasorg* og *klimaskam* er udtryk for en "følelsesmæssig tristhed, der er relateret til klima- og miljømæssige forandringer" (Jessen et al. 2023). Disse ord er undersøgt grundigt i psykologiske studier i international forskning, som viser, at følelsen af sorg eller ængstelse i forbindelse med klimaet er valid, og at sådanne følelser har betydning for menneskers handlemønstre (Clayton 2020; Coffey et al 2021; Cunsolo & Ellis 2018; Nielsen et al 2024; Yeager 2024). En nærmere sproglig analyse af disse komposita er endnu ikke foretaget, og vi ved heller ikke meget om, hvordan kompositaene bruges aktivt til at positionere andre eller sig selv i den offentlige debat. Med de følgende analyser vil vi derfor forsøge at belyse forskellige diskursive strategier i brugen af *klimasorg* og *klimaskam*.

4.2.1 *Klimasorg*

Klimasorg kan man læse om for første gang i 2018. Der er 197 hits i alt

på *Infomedia*. Alene i 2024 var der 46 artikler om dette og 38 i 2023. Disse to år udgør 43,5 % af den samlede brug af kompositummet, hvilket vidner om dets aktualitet. De eksempler på *klimasorg*, vi har kunnet finde, er alle enten relativt objektivt beskrevet af en journalist eller af en, som selv kan identificere sig med oplevelsen af klimasorg. Vi har dermed ikke fundet eksempler på, at *klimasorg* bliver brugt af klimaskeptiske grupper til at udstille klimaaktivister. *Klimasorg* bruges således reflek-sivt, men ikke til en interaktiv positionering. I artiklen “Klimadepressi-onen har ramt danskerne: Oprøret ulmer på Facebook”, der blev bragt i *Jyllands-Posten*, ses et eksempel på, at *klimasorg* bruges sammen med kompositummet *klimadepression*. Et uddrag følger:

Klima- og miljødebatten fylder mere i samfundet end nogensinde før, og det er ikke kun på Christiansborg, at den grønne dagsorden er blevet et varmt emne. En stigende gruppe danskere er efterhånden så bekymrede for klodens overlevelse, at de føler sig deprime-rede og er i decideret sorg. (...) På Facebook skyder aktivistiske kli-magrupper op som paddehatte. Medlemmerne bruger grupperne til at bearbejde deres **klimasorg** og til at gøre kampen mod global opvarmning mere overkommelig. (Trøiborg 2018)

I dette eksempel er det medlemmer i aktivistiske klimagrupper på Face-book, som peges ud som dem, der oplever klimasorg, fordi deres bekym-ring om klimaet opleves som en så voldsom følelsesmæssig barriere, at det står i vejen for at kunne engagere sig aktivistisk. Grundet overskrif-ten synes klimasorg og klimadepression sidestillet. Denne sidestilling modsiges dog i et interview med et ungt menneske, som beretter om egne erfaringer med klimasorg. Det bringes i *Kristeligt Dagblad* i 2021 i forbindelse med, at en kirke på Nørrebro lægger rum til klimasorg-grupper. Fra artiklen “Kan kirken hjælpe når klimaangst bliver til kli-masorg?” bringes her et kort uddrag:

Det er Sarah Strunge Albertsen, der har banket på kirkens dør og spurgt, om hun – og den sorg, hun bærer rundt på over kli-maforandringer – må flytte ind under kirkens loft. Sarah Strunge Albertsen mener nemlig ikke, at man længere kan ignorere, at

følelsen af afmagt er blevet så håndgribelig, at det nu giver det, hun kalder **klimasorg** – særligt blandt unge. ‘Sorg er ofte noget, vi forbinder med dødsfald, men jeg vil gerne skabe et rum, hvor man kan italesætte sorg som en legitim følelse i en krisetid,’ siger hun og tilføjer: ‘Mit mål med **klima-sorggruppen** er, at vi ved at forholde os til de svære spørgsmål, kan finde mod og modstandskraft, som gør det nemmere at agere frem for at føle sig håbløs.’ (...) Sarah Strunge Albertsen vil helst ikke bruge ordet håb i forbindelse med sorggruppen. (Hanscomb 2021)

I dette uddrag udpeger Albertsen *klimasorg* som noget, et ‘vi’ føler. Dette ‘vi’ oplever at befinde sig i en krisetid, hvor følelsen af afmagt i forhold til klimaet, og det, at man som individ har mistet håbet, nu har udviklet sig og manifesteret sig som en reel sorg. Hos Albertsen peger kompositummet *klimasorg* på en oplevelse af en barriere for at kunne handle (ligesom i det første eksempel). Det er grunden til, at hun proaktivt har startet en klimasorggruppe i kirken. Opfattet som nodalpunkt (Jørgensen & Phillips 2013) kan *klimasorg* i de valgte citater indholdsbestemmes gennem en ækvivalensskæde af følgende ord: *bekymrede*, *deprimerede*, *bearbejde*, *bære rundt på*, *afmagt* og *legitim*. Kompositummet specificeres hermed som en betegnelse for en illegitim oplevelse af klimaspørgsmålet som en psykologisk byrde, der gør en modløs. Klimasorg er følelsen af afmagt i forhold til klimaets udvikling, og det, at denne følelse ønskes legitimeret, betragtes af Albertsen som et nødvendigt træk for at kunne bearbejde sorgen. I sidste del af citatet ses Albertsens forståelse af klimasorg som inkompatibelt med håb, dvs. at sorg netop defineres ved at adskille sig fra håb (som et led i begrebets differensskæde). Dermed positionerer hun vi’et, de klimasørgende, uden for gruppen, der enten har håb for klimaets fremtid, eller bruger håb som en sovepude til fordel for klimahandling. Hun taler muligheden for modstandskraft frem ved netop at tale om og derved legitimere sorgen.

Den semantiske relation mellem leddene i *klimasorg* er kompleks, idet én forståelse peger på klimaet eller klimaets tilstand som den faktor, der forårsager (jf. Levis relationsbetegnelse CAUSE) sorg hos menneskene, mens en anden forståelse udpeger klimaet som objekt for sorgen, dvs. at man sørger over klimaet. *Klimasorg* udpeger reelt set ingen aktører, men

peger snarere på en følelse af magtesløshed i forhold til noget eksistentielt uafvendeligt. Som Albertsen påpeger, er begrebet *klimasorg* møntet på at legitimere en særlig form for følelse; denne legitimering foregår også sprogligt gennem kompositumsdannelsen, der italesætter og dermed forstærker fænomenet. En videre diskussion af denne italesættelses betydning for det enkelte menneskes følelser og handlemuligheder i forhold til samfundet er oplagt, fx i forhold til Foucaults magtbegreb (jf. Richter 2011).

4.2.2 Klimaskam

Det første eksempel på klimakompositummet *klimaskam* finder vi 2017. I vores søgninger er der i alt 472 artikler med *klimaskam*. Vi finder, at dette kompositum bruges både med positiv og negativ valør, altså både af dem, som oplever klimaskam, og dem, som ikke vil påduttes at føle skam over deres måde at leve på. I interviewartiklen “Nu ‘klimaskammer’ vi os når vi flyver eller steger bøffer” beskriver en studerende, der er aktiv i *Den Grønne Studenterbevægelse*, sin oplevelse af klimaskam således:

Hver dag er jeg meget bevidst om, at jeg ikke gør det godt nok, og at det er svært at gøre det godt nok, fordi samfundet har skabt en ramme, der reelt gør det umuligt at leve bæredygtigt. (Nielsen 2019)

Den studerende forstår sin klimaskam som en følelse af ikke at slå til og ikke præstere en klimarigtig levevis, fordi samfundet hindrer omstillingen til en mere bæredygtig livsstil. Med sin brug af dette klimakompositum udpeger hun en samfundsmæssig indretning, som forhindrer den enkelte i at leve bæredygtigt, dvs. som et individ, hvis handlekraft begrænses, men i *Femina*-artiklen “Sådan tackler du din klimaskam” fra 2019 ses i stedet et bud på en positiv udlægning af følelsen. I et uddrag herfra står der:

Har du følt **klimaskam** over ikke at leve lige så bæredygtigt, som du ellers gerne ville? Så er du langt fra alene. Stadig flere af os føler os ramt af **klimaskam**, når vi træffer valg, der ikke lever op til

vores egne bæredygtige idealer. Men skammen kan faktisk have en positiv effekt på vores eget liv og gøre os til mere bevidste forbrugere, mener en ekspert. En ny type af skam er de seneste par år kommet ind under huden på mange af os i takt med, at klimakrisen er blevet top-of-mind hos både medier, forbrugere og politikere: nemlig **klimaskam**. Skammen over ikke at handle efter egne bæredygtige principper. (Davidsen 2019)

I denne artikel positionerer journalisten sig i et fællesskab med læserne som et 'os' ("flere af" eller "mange af"), der gives muligheden for at få øget sin bevidsthed. *Klimaskam* identificeres her som en meget udbredt følelse af ikke at leve så bæredygtigt, som man egentlig gerne vil. Davidsen bruger *klimaskam* til at positionere dette 'os' som en gruppe borgere med potentiale for at blive endnu mere klimabevidste forbrugere, dvs. som handlekraftige individer. Dermed konstrueres følelsen af klimaskam som produktiv og positiv for samfundet. Beskrivelsen af oplevelsen af klimaskam varierer dog afhængig af afsenderen. I *Femina*-artiklen virker det som en effekt af at have svært ved helt at leve op til idealforestillingen om en bæredygtig livsstil, mens den studerendes oplevelse af klimaskam forstås som en følelse af daglig utilstrækkelighed.

De to forståelser af *klimaskam* er i høj grad relaterede, men oplevelsen af handlekraft er meget forskellig. Ergo kan de associationer, der knytter sig til ordet, ændre sig afhængig af, hvem der bruger det. Denne pointe understreges i en klumme, hvor *klimaskam* bruges med en negativ valør. Her nægter skribenten at føle skam over at vælge velfærd til og afviser dermed den interaktive positionering, som klimaskam-kompositummet kan bruges til. I et uddrag fra klummen "Så længe klimakampen påfører folk skam og frygt, vil jeg flyve langt og ofte i protest" i *Information* fra 2020, står der følgende:

Når man får at vide, at man skal være og opføre sig på en bestemt måde, er modstand en potentiel reaktion hos folk. Klimaaktivisternes dommedagsretorik sår således frø til både klimaangst og modmagt hos befolkningen. Angsten forplanter sig, men når befolkningen møder moraliserende og angstprovokerende klimare-

torik med modmagt, modarbejder aktivisterne i sidste ende deres egne gode intentioner. **Klimaskam** bør derfor ikke være et drivmiddel i klimakampen. Frygt og klimamoralisering redder ikke kloden. (Hansen 2020)

Hansen identificerer klimaskam som noget, klimaaktivister bruger strategisk til at moralisere og skabe frygt. Hans forståelse af følelsen er, at skam får den modsatte effekt af det, der foreslås i *Femina*-artiklen, altså at skam leder til angst og modløshed – og i sidste ende mindre handling fra befolkningen. Han positionerer sig i opposition til klimaaktivisterne ved at italesætte *klimaskam* som noget, de påfører andre med vilje.

I de valgte citater kan *klimaskam* forstået som nodalpunkt indholdsbestemmes af en ækvivalenskæde af følgende ord: *svært at gøre det godt nok, en ramme der gør det umuligt at leve bæredygtigt, ramt af, ikke lever op til, idealer, mere bevidst, dommedagsretorik, modmagt, moraliserende og angstprovokerende*, hvad der specificerer kompositummet som en betegnelse for at blive påført eller ramt af en følelse af utilstrækkelighed i forhold til idealer om bæredygtighed, men også viser, at denne utilstrækkelighedsfølelse afføder en voldsom kritik af dem, der efter den sidste skribents mening påfører andre klimaskam, jf. ordene *modmagt* og *moraliserende*. Dermed udpeges en medbetydning til ordet *skam*; det kan nemlig både bruges reflektivt ‘at skamme sig’ og rettet mod andre ‘at skamme nogen ud’. Den semantiske relation mellem leddene i *klimaskam* er dermed endnu mere kompleks end i *klimasorg*, for selv om det ikke er klimaet, der forårsager skammen, er der flere mulige afsendere og modtagere af følelsen klimaskam. Skammen kan være udløst af det enkelte menneskes manglende evne til at reducere egen klimabelastning, dvs. være rettet mod sig selv og med klimaet som middelbart objekt, når man skammer sig (jf. Levis relationsbetegnelse ABOUT), mens *skam* i form af udskamning er rettet mod andre mennesker som et disciplineringsredskab, der konstruerer det kollektive og politiske ansvar for klimaet som individuelt (Stage 2022). Det at erklære følelsen af klimaskam kan dog også være en positionering af sig selv “som beskytter af fællesskabet” (ibid.) og kan dermed betragtes som en konstruktion af sig selv som et handlende individ, dvs. et menneske, der i det mindste skammer sig over ingen handlekraft af have.

5 DISKUSSION

I denne artikel har vi vist, at brugen af klimakomposita i den offentlige debat er steget betydeligt i løbet af de sidste syv år og dermed følger samme tendens som mediernes fokus på klimanyheder. Kompositaene er alle sammensætninger med *klima*- som førsteled, men i vores gennemgang af de mest brugte danske klimakomposita kunne vi se, at det varierede om *klima* var subjekt eller objekt i kompositummet. I langt de fleste komposita er *klima* objekt for menneskenes handlinger, men i komposita som fx *klimaangst*, *klimasorg*, *klimakaos* og *klimatrussel* er klimaet den faktor, der forårsager noget dårligt for menneskene, hvad der er med til at konstituere klimaet som aktør og menneskene som sagesløse. Endelig konstrueres klimaet i *klimakollaps*, *klimaforandring* og *klimaændring* som noget, der agerer uden menneskets indblanding, hvad der er med til at fremhæve klimaets problemer som 'selvforskyldte', dvs. ikke-menneskeskabte. Umiddelbart ser det ikke ud til, at klimaet som enten objekt eller subjekt knytter sig til en bestemt diskurs, da vi ser begge konstruktioner brugt på tværs af forskellige positioner. Til gengæld er det tilfældet for de psykologiske klimakomposita, at klimaet konstrueres som subjekt, og det således er klimaet eller snarere klimaets tilstand, som påvirker mennesket. Dette kunne tyde på en igangværende diskursiv udvikling af ordet *klima* mod en underforstået betydning af noget problematisk og skæbnesvangert således at forstå, at ordet *klima* måske i nogle sammenhænge er på vej til at miste sin oprindelig objektive betydning som noget, der 'blot' har med vejrforhold at gøre. I vores optælling af 43 fremherskende klimakomposita ses en stærk tendens til at koble *klima* med noget, der peger på klimaet som problemfyldt eller nødlidende, fx *klimaproblem*, *klimakatastrofe*, *klimatrussel*, *klimamarch*, men det kræver en nærmere undersøgelse at påvise.

Et andet spørgsmål er, hvilken effekt brugen af psykologiserende klimakomposita har, og hvordan brugen af dem i bestemte diskurser påvirker sociale positioneringer i klimadebatten. I forrige afsnit bragte vi et citat fra en kronikør, der ikke vil påduttes klimaskam, når han rejser og spiser kød (Hansen 2020). Her ser vi et eksempel på, at det har en konsekvens, når en bestemt diskursiv praksis opleves som en interaktiv positionering, dvs. som en indirekte magtudøvelse gennem konstituering. I stedet for at være ligeglad siger kronikøren højlydt fra i den offentlige

debat og positionerer sig som modstander af *aktivisterne*, som han oplever, fremprovokerer *klimaangst* (se 4.2.2).

I eksemplet med den klimasørgende, som vil etablere en sorggruppe i kirkens rum, sættes sorgen i forbindelse med det manglende håb, og netop tilstedeværelsen eller fraværet af håb er kendte diskursive strategier i klimakommunikationen, hvor der tales om håb og frygt som kommunikative appeller (Witte 1992; Ettinger et al. 2021). Hvor den håbefulde retorik er karakteriseret ved at kommunikere ‘informeret optimisme’ og fokusere på muligheder og håb frem for risikoer og udfordringer (www.earthdecides.org/home), er frygtappellen i højere grad præget af apokalyptisk retorik (Swyngedouw 2013; de Graaf et al. 2024), samtidig med at frygten for en trussel stimuleres, så modtageren vil ændre adfærd (Ruiter et al. 2014). Begge appeller er effektfulde (Xue et al. 2016; Geiger et al. 2023). Vi har ikke fundet litteratur, som beskriver, hvordan de forskellige appeller og diskursive strategier kan bevirke yderligere polarisering. Når kronikøren skriver: “Når man får at vide, at man skal være og opføre sig på en bestemt måde, er modstand en potentiel reaktion hos folk” (Hansen 2020), forholder han sig direkte til afsenderne af den “angstprovokerende klimaretorik” (ibid.) og positionerer sig i modsætning til dem. Han giver udtryk for at opleve, at deres diskurs om klimaskam leder til en modstand som en direkte reaktion og peger således på, at en diskurs med frygtappeller sammensat med psykologiserende klimakomposita kan opleves som polariserende og bidrage til mere modstand fra sociale grupper, som ellers ikke ville have reageret.

Endelig kan man se sorg og skam som indadvendte, personlige følelser. Når disse ord kobles med *klima*-, bliver klimadebatten konstitueret som noget individualiseret, hvor ansvaret for at finde løsninger lægges på enkeltpersoner snarere end på samfundet som helhed. En konsekvens er måske en stigende følelse af personligt ansvar og skyld, der kan føre til handlingslammelse og social polarisering mellem dem, der kæmper for klimaet, og dem, der ikke gør. En nærmere undersøgelse af de øvrige psykologiserende klimakomposita kan være med til at belyse, hvilke konsekvenser det har for samfundet og for den enkelte, og hvorvidt der er en sammenhæng mellem psykologiseringen og en oplevelse af at have tabt klimakampen på forhånd, fx på grund af problemernes omfang,

manglende politisk handling og langsommelighed eller ineffektivitet, når det kommer til kollektive og systemiske løsninger.

6 KONKLUSION

I takt med de accelererende klimaudfordringer og deres tilstedeværelse i den offentlige debat bliver vores sprog et centralt redskab til at navigere i, forstå og positionere os i forhold til de komplekse udfordringer, vi står overfor. Dette kommer blandt andet til udtryk i udbredelsen og brugen af klimakomposita, altså sammensatte ord med *klima-* som forsteled. Gennem tilblivelsen af et kompositum transformeres ordet *klima* som en betegnelse for vejrforhold til begreber, der afspejler følelses- og handlingsmæssige måder at positionere sig på i forhold til klimaforandringerne. Gennem en analyse af komposita viser vi, at klimaet ofte er objekt for menneskenes handlinger, men i nogle tilfælde (fx *klimasorg*, *klimakrise*) er det klimaet, som påvirker mennesker, eller klimaet, som agerer uden menneskers indblanding (*klimaforandring*, *klimakollaps*).

I artiklen har vi vist, at brugen af klimakomposita i danske medier er steget markant siden 2018, og at denne tendens følger den generelle udvikling i intensiteten af dækningen af klimanyheder. Vi har inddelt de 43 mest trendende komposita i tre kategorier: *positive tiltag*, *diskursiv kamp mellem aktivisme og skepsis* og *psykologisering af følelser og tanker om klimaet*. Klimakompositaene bruges således til at understøtte forskellige diskurser og typer af engagement. Flere af kompositaene i den sidstnævnte kategori, de psykologiserende, er nye i det danske sprog. Det tyder på, at udviklingen i klimaforandringerne i stigende grad opleves som sygeliggørende. Gennem en nærlæsning af eksempler viser vi, at *klimasorg* anvendes til at positionere sig selv i en tilstand af håbløshed på vegne af klimaet, og i opposition til dem, der sætter deres lid til håb for at redde jorden. Vi viser også, at *klimaskam* bruges både af grupper, der anerkender følelsen, og af dem, der insisterer på ikke at føle skam (modsat *klimasorg*, som udelukkende bruges af dem, der føler den). Denne analyse viser dermed, at nogle klimakomposita kan fortolkes lokalt, så de stemmer overens med ens egen oplevelse og forståelse af klimaforandringernes alvor. Stigningen i klimakomposita afspejler den generelle diskursive udvikling, hvor klimaet fylder stadigt mere i den offentlige debat.

TAK

Vi vil gerne takke en anonym fagfælle samt Kristoffer Friis Bøegh og Jacob Thøgersen fra NyS-redaktionen for grundige og konstruktive kommentarer til en tidligere version af artiklen.

Kirstine Boas, ph.d.-stipendiat
Afdeling for Nordiske Studier, Aarhus Universitet
boas@cc.au.dk

Tina Thode Hougaard, lektor
Afdeling for Nordiske Studier, Aarhus Universitet
northh@cc.au.dk

LITTERATUR

- Andersen, M.H. 2020. Klimatosse, flyskam og overturisme. Om klimaord på nyordslisterne i Danmark, Norge og Sverige. *Nyt fra Sprognævnet* 2020/2. 6–9.
- Back, M.E. 2023. Klimakampen i sproget. *HumanioraNu*. <https://humanioranu.au.dk/klimakampen-i-sproget> (tilgået 28. april 2025).
- Biri, Y. 2022. Epistemic stance in the climate change debate: A comparison of proponents and sceptics on Twitter and Reddit. *Register Studies* 4(2), 232–262. DOI: 10.1075/rs.22005.bir.
- Cappelen, J. 2019. Tilbageblik: Vejret og klimaet i 2018. *Vejret* 159. 20–38.
- Clayton, S. 2020. Climate anxiety: Psychological responses to climate change. *Journal of Anxiety Disorders* 74. 1–7. DOI: 10.1016/j.janxdis.2020.102263.
- Coffey, Y., N. Bhullar, J. Durkin, M.S. Islam & K. Usher. 2021. Understanding eco-anxiety: A systematic scoping review of current literature and identified knowledge gaps. *The Journal of Climate Change and Health* 3. 1–6. DOI: 10.1016/j.joclim.2021.100047.
- Cunsolo, A., & N. Ellis. 2018. Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change* 8. 275–281. DOI: 10.1038/s41558-018-0092-2.
- Davidson, D.H. 2019. Sådan tackler du din klimaskam. *Femina*, 15. august 2019. <https://www.femina.dk/liv/selvudvikling/saadan-tackler-du-din-klimaskam> (tilgået 28. april 2025).

- de Graaf, J., M. Bal, J. de Wit & M. Stok. 2024. Climate change doom communication from a fear appeal perspective. *European Journal of Health Communication* 5(4). 26–50. DOI: 10.47368/ejhc.2024.402.
- du Bois, J.W. 2007. The Stance Triangle. I R. Englebreton (red.), *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*. 139–182. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. DOI: 10.1075/pbns.164.07du.
- Eskjær, M.F. 2019. Et tabt årti? Dansk klimadækning siden COP15. *Politik* 22(3). 7–25. DOI: 10.7146/politik.v22i3.117726.
- Eskjær, M. 2021. Miljø- og klimakommunikation. I M. Eskjær & M. Mortensen (red.), *Klassisk og Moderne Medieteorier*, 625–648. Hans Reitzels Forlag. <https://klassisk-kogmodernemedieteorier.digi.hansreitzel.dk/?id=161>
- Ettinger, J., P. Walton, J. Painter & T. DiBlasi. 2021. Climate of hope or doom and gloom? Testing the climate change hope vs. fear communications debate through online videos. *Climatic Change* 164(19). 18–19. DOI: 10.1007/s10584-021-02975-8.
- Geiger, N., T. Dwyer & J.K. Swim. 2023. Hopium or empowering hope? A meta-analysis of hope and climate engagement. *Frontiers in Psychology* 14. 1–19. DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1139427.
- Golafshani, N. 2003. Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report* 8(4). 597–607. DOI: 10.46743/2160-3715/2003.1870.
- Hanscomb, M.L. 2021. ”Kan kirken hjælpe, når klimaangst bliver til klimasorg?” *Kristeligt Dagblad*. 11. november 2021. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-og-tro/kan-kirken-hjaelpe-naar-klimaangst-bliver-til-klimasorg> (tilgået 28. april 2025).
- Hansen, A. 2018. *Environment, Media and Communication*. London: Routledge. DOI: 10.4324/9781315625317.
- Hansen, C.L. 2020. Så længe klimakampen påfører folk skam og frygt, vil jeg flyve langt og ofte i protest. *Information*, 24. februar 2020. <https://www.information.dk/en/node/694296?page=1> (tilgået 28. april 2025).
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Hansen, K.M & R. Stubager. 2021. *Klimavalget*. Djøf Forlag.
- Herring, C.S., N. Christidis, A. Hoell, M.P. Hoerling & A.P. Stott. 2020. Explaining extreme events of 2018 from a climate perspective. *Bulletin of the American Meteorological Society* 101(1). 1–140. DOI: 10.1175/BAMS-ExplainingExtreme-Events2018.1.

- Heritage, J., & G. Raymond. 2005. The terms of agreement: Indexing epistemic authority and subordination in talk-in-interaction. *Social Psychology Quarterly* 68(1). 15–38. DOI: 10.1177/019027250506800103.
- Infomedia. 2025. <https://infomedia.dk/> (tilgået 28. april 2025).
- Jarvad, P. 1999. Årtusindparat? Nye ord i 1990'erne i dansk – og norsk og svensk. *Sprog i Norden* 30(1). 51–66.
- Jessen, N.H., B.H. Lyngsøe, G.A. Sigurdardottir & S.R. Tophøj. 2023. Klimaforandringer og mental sundhed. *Ugeskrift for Læger* 185. 1–9.
- Jensen, H.S., J.M. Jensen, A.U. Thygesen & M.O. Pedersen. 2024. Digital methods in memory studies: A beginners' guide to scalable reading of Twitter data. *Memory Studies* 17(6). 1277–1295. DOI: 10.1177/17506980231197126.
- Jørgensen, M.W., & L. Phillips. 2013. *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Karlsson, S. 2006. *Positioneringsfraser i interaktion: Syntax, prosodi och funktion*. (Ph.d.-afhandling). Göteborg: Institutionen för svenska språket.
- Kiesling, S.F. 2019. The 'Gay Voice' and 'Brospeak': Towards a systematic model of stance. K. Hall, & R. Barrett (red.), *The Oxford Handbook of Language and Sexuality*. New York & Oxford: Oxford University Press.
- Klog på Sprog. 2023. *Klog på klimasprog*. DR Podcast. 10. november 2023 (tilgået 28. april 2025).
- Køneke, M. 1990. Surdejsskålen og oliefuglene. Om komposita og »bekvemmeligheds-komposition«. *Danske Studier* 85. 159–162.
- Levi, J. 1978. *The Syntax and Semantics of Complex Nominals*. New York: Academic Press, Inc.
- Lind, A.V., B.G. Hallsson. & T.A. Morton. 2023. Polarization within consensus? An audience segmentation model of politically dependent climate attitudes in Denmark. *Journal of Environmental Psychology* 89. 1–10. DOI: 10.1016/j.jenvp.2023.102054.
- Lindum, U. 2023. Klimahysteriet er gået amok, og politikerne himler op. *Aarhus Stiftstidende*. 11. januar 2023. <https://stiften.dk/debat/klimahysteriet-er-gaaet-amok-og-politikerne-himler-op> (tilgået 28. april 2025).
- Meier, F.M., & M. Eskjær. 2024. Analysis of textual complexity in Danish news articles on climate change. *Proceedings of DHNB 2024 Digital Humanities in the Nordic and Baltic countries 8th Conference*. 1–16. DOI: 10.5617/dhnbpub.11490.

- Mortensen, J. 2012. Epistemisk positionering i dansk talesprog. *NyS – Nydanske Sprogstudier* 42. 62–91. <https://doi.org/10.7146/nys.v42i42.13674>
- Morton, T. 2013. *Hyperobjects: Philosophy and Ecology after the End of the World*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Nielsen, M.K. 2019. Nu 'klimaskammer' vi os når vi flyver eller steger bøffer. *DR Nyheder*. 16. april 2019. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/nu-klimaskammer-vi-os-naar-vi-flyver-eller-steger-boeffe> (tilgået 28. april 2025).
- Nielsen, R.S., C. Gamborg & T.B. Lund. 2024. Eco-guilt and eco-shame in everyday life: an exploratory study of the experiences, triggers, and reactions. *Frontiers in Sustainability* 5. 1–15. DOI: 10.3389/frsus.2024.1357656.
- Richter, J. 2011. Magt og afmagt i individets liv. *Psyke & logos* 32. 418–431.
- Ruiter, R.A.C., L.T.E. Kessels, G.Y. Peters & G. Kok. 2014. Sixty years of fear appeal research: current state of the evidence. *International Journal of Psychology* 49(2). 63–70. DOI: 10.1002/ijop.12042.
- Stage, C. 2022. Elskam, kødskam og klimaskam – kan vi skamme os til en bedre verden? *Vide&Sans*, 17. oktober 2022. <https://vidogsans.dk/elskam-koedskam-og-klimaskam-kan-vi-skamme-os-til-en-bedre-verden/> (tilgået 28. april 2025).
- Swyngedouw, E. 2013. Apocalypse now! Fear and doomsday pleasures. *Capitalism Nature Socialism* 24 (1). 9–18. DOI: 10.1080/10455752.2012.759252.
- Szubert, A. 2010. Eksocentriske kompositas plads blandt andre typer af komposita. *Folia Scandinavica Posnaniensia* 11. 163–172.
- Togeby, Ole. 2003. *Fungerer denne sætning? Funktionel dansk sproglære*. København: Gads Forlag.
- Trøiborg, I. 2018. Klimadepressionen har ramt danskerne: Oprøret ulmer på Facebook. *Jyllands-Posten*. 12. november 2018. <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE10990417/klimadepressionen-har-ramt-danskerne-oproeret-ulmer-paa-facebook/> (tilgået 28. april 2025).
- Witte, K. 1992. Putting the fear back into fear appeals: The extended parallel process model. *Communication Monographs* 59(4). 329–349. DOI: 10.1080/03637759209376276.
- Yeager, A. B. 2024. Collective shame in climate denial: An ecopsychological undertaking. *Ecopsychology* 16(1). 23–31. DOI: 10.1089/eco.2023.0002.
- Xue, W., Hine, D.W., Marks, A.D.G., Philips, W.J., Nunn, P. & Zhao, S. 2016. Combining threat and efficacy messaging to increase public engagement with climate change in Beijing, China. *Climatic Change* 137. 43–55. DOI: 10.1007/s10584-016-1678-1.

- Zhang, L., & Jocuns, A. 2023. A multimodal critical discourse analysis of stance-taking in English news reports on the environment. *Journal of Studies in the English Language* 18(2). 108–142.
- Øyen, M. 2021. Valgforskere afblæser generationskampen: Folketingsvalget var et klimavalg for både unge og ældre. *Altinget*, 24. juni 2021. <https://www.altinget.dk/energi/artikel/valgforskere-afblaeser-generationskampen-folketingsvalget-var-et-klimavalg-for-baade-unge-og-aeldre>